

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора педагогічних наук, професора, дійсного члена НАПН України А. М. Богущ про дисертаційну роботу **С.М. Гаврилюк** «Теоретико-методичні засади професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до педагогічної творчості», подану до захисту на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика дошкільної освіти

Шановні колеги!

Логіка експертизи наукового дослідження докторського рівня зазвичай вимагає від опонента оцінити його вагомість для науки, принаймні, із трьох номінацій: по-перше, актуальність вибору теми дисертаційного дослідження; по-друге – визначити ступінь розкриття понятійного апарату дослідження, його адекватну реалізацію в ході експерименту і по-третє, з'ясувати ступінь як наукової новизни і теоретичної значущості, так і практичне значення одержаних експериментальних даних та їх упровадження у відповідну галузь науки.

Відтак, щодо першої дефініції. Чим же визначається актуальність педагогічних досліджень докторського рівня? Як на мою думку, насамперед його спрямованістю на вирішення найважливіших завдань у розвитку і вихованні особистості від дошкілля до висококваліфікованих фахівців у різних освітніх галузях, а також відповідністю теми дисертації напрямам реформування чи модернізації освіти на державному рівні на певному історичному етапі, зокрема, початку ХХІ століття. У цьому зв'язку актуальність докторського дослідження С.М. Гаврилюк слід розглядати у двох вимірах, у царині вищої педагогічної освіти та найпершої вихідної освітянської ланки – дошкільної. На разі сьогодні ніхто не буде заперечувати, що держава не стоїть осторонь проблем вищої освіти. Ми є свідками цілої низки державотворчих документів, законів і підзаконних актів, спрямованих

на суттєве реформування вищої освіти (Закон «Про вищу освіту», «Про науково-дослідницьку діяльність» тощо), а найважливіше – в цих документах акцентується на якості підготовки майбутніх фахівців, яка буде оцінюватися відповідним незалежним і водночас державним органом. Щодо змістового аспекту оновлених документів про вищу освіту, то серед інших вимог до випускників наголошується на творчій особистості, зокрема розвитку й актуалізації творчого потенціалу майбутніх фахівців відповідно із їхнім профільним, фаховим спрямуванням. Отже, стрижневим, ключовим поняттям дисертації, що опонується, є «педагогічна творчість», яка дозволяє мені оцінити її актуальність, спрямовану на виконання замовлення дослідження на державному рівні.

Щодо другого виміру, тобто її спрямованості в майбутнє – реалізацію випускниками їхньої готовності до педагогічної творчості, то це стосується дошкільного дитинства, значущість означеного вікового періоду як соціокультурної категорії в життєдіяльності суспільства важко переоцінити, що засвідчує також низка сучасних державних документів про дошкільну освіту.

Щодо понятійного апарата дослідження, презентовано дисертанткою у «Вступі». Зазначу, що мета, об'єкт, предмет, завдання дослідження цілком відповідають розряду докторського дослідження, які, дещо випереджуючи, констатую, цілком успішно вирішені в дисертації.

Водночас, зіставляючи мету, де чітко прописано експериментальну методику, і загальний «Зміст» дисертації (стр. 2,3) та назв розділів і параграфів у тексті дисертації, зазначу, що в жодній із заглавних номінацій не згадується феномен «експериментальна методика».

Стратегія дослідницького задуму проектується в авторській гіпотезі, провідній ідеї, та концепції дослідження, які спрямовують подальшу розробку моделі, експериментальної методики, обґрунтування педагогічних умов, проміжні і кінцеві результати дослідження, які в цілому не викликають сумніву і відповідають вимогам докторського рівня.

Завершуючи аналіз «Вступу», я б хотіла звернути увагу членів ради в позитивному полі на зміст такої номінації, як «Апробація результатів дослідження» (див. с.9 автореферату), яка відбувалася щорічно впродовж 5 років (2011-2015 рр), і зокрема, на її географію: це 9 різних міст України та зарубіжні країни (Росія, Білорусь, Угорщина, Австралія).

Відтепер дозвольте зупинитися на аналізі змістового аспекту дисертації. Як позитив, відзначу, що авторці вдалося досить ґрунтовно, з глибокою дослідницькою ерудицією здійснити аналіз наукового – фонду в першому розділі «Теоретичні засади формування педагогічної творчості майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів», схарактеризувати ключові і супутні поняття дослідження, висловлюючи свої коректні, хоча й подекуди неспівмірні судження щодо позиції інших учених.

Я вітаю і позитивно ставлюсь щодо звернення дисертантки до історичного досвіду в межах досліджуваного наукового конструкту. Чому? Бо це свого роду пам'ять і пошана тим вітчизняним ученим, які створили своїми власними зусиллями національне підґрунтя сучасній українській науці. Водночас приємно було, що С.М. Гаврилюк у дослідженні посилається і на сучасні останні чинні нормативні документи (Національна стратегія розвитку освіти на період до 2021 року) та наукові доробки НАПН України, зокрема «Біла книга», «Національна доповідь НАПН України». **На разі зауважу, що некоректно маркувати відомих учених такою термінологією, як «дослідник», «дослідниця» (до слова, дослідник В.Г. Кремень чи І. Бех, В. Кузь). Це, доречі, стосується багатьох дисертацій.**

Оцінюючи цілком позитивно наявність у теоретичному розділі (§ 1.4.) характеристики творчого потенціалу дітей старшого дошкільного віку, водночас зазначу відсутність у висновках мотивації, зв'язку з досліджуваною темою, для чого ж майбутнім вихователям ці знання. Вони в дисертації присутні відокремлено від іншого матеріалу

У другому розділі «Методологічні концепти підготовки майбутніх вихователів у ДНЗ до педагогічної творчості» прописано і схарактеризовано методологічне підґрунтя дослідження, як-от: аксіологічний, акмеологічний, та компетентнісний підходи та окреслено принципи розвитку педагогічної творчості майбутніх вихователів ДНЗ.

Дослідниця цілком закономірно доходить висновку, що побудова дослідження з урахуванням методологічних орієнтирів, підходів та принципів призвела до якісних позитивних результатів у процесі підготовки майбутніх вихователів до педагогічної творчості в подальшій їхній роботі з дітьми, сприяла розвитку в них творчих здібностей, педагогічної інтуїції, зумовлювала пошук інноваційні технології розвитку педагогічної творчості.

У третьому розділі презентовано діагностику готовності майбутніх вихователів ДНЗ до педагогічної творчості, зокрема, структуру, критерії, показники, та схарактеризовано наявні рівні й етапи готовності майбутніх вихователів до педагогічної творчості, а також організаційно-педагогічні умови досліджуваного конструкту. Цілком схвально ставимося до визначених дисертанткою критеріїв, показників, та якісної і кількісної характеристики рівні готовності. Можна погодитися із подвійною назвою самих рівнів, як-от: високий (творчий), середній (пошуковий), низький (репродуктивний). Натомість виникають запитання: **Чому подвійна назва рівнів присутня тільки в характеристиці рівнів, а в подальшому використано, так би мовити, класичну назву: високий, середній і низький. Чому не залишити взагалі ті назви, які подано в дужках (творчий, пошуковий, репродуктивний)? Вони безпосередньо дотичні Вашій темі. Не можу не зауважити і щодо терміна «середній», яке його змістове і наукове начинення? Це калька з російської мови, краще вживати термін задовільний.**

Четвертий розділ присвячений процесу і результату апробації моделі й експериментальної методики дослідження. Виклад матеріалу цього розділу засвідчує струнку і логічну презентацію моделі, експериментальної методики

та результатів дослідження. Дисертантом розроблено серію інноваційних форм і методів роботи зі студентами на кожному з експериментальних етапів, що є свідченням практичної значущості результатів дослідження С.М. Гаврилюк.

Отже, все вище зазначене дає підстави дійти висновку, що С.М. Гаврилюк вдалося вирішити важливе актуальне наукове завдання, яке відповідає рівню докторського дослідження: розробити, науково обґрунтувати концепцію, модель, експериментальну методику та апробувати і впровадити результати сформованості готовності майбутніх вихователів ДНЗ до педагогічної творчості. Автореферат віддзеркалює основний зміст дисертації. Попри високу позитивну оцінку рецензованої дисертації, вона не позбавлена окремих недоліків, що подекуди пояснюється неуважністю в оформленні роботи, подекуди авторським розумінням тих чи тих наукових позицій.

Висловимо, крім тих, що зазначено в тексті, окремі свої побажання, міркування, запитання, чи можливо дещо інше бачення окремих часткових питань дисертації, які можуть носити характер дискусії і побажань.

1. Перше моє зауваження стосується другого розділу, а саме методологічних- засад дослідження. Як на мою думку, то тема і логіка дослідження вимагає розкриття такої методологічної позиції як діяльнісний підхід, крім викладених у роботі. Чому? Педагогічна творчість вихователя може бути реалізованою тільки в процесі діяльності, тим більше, що в дисертації є посилання на філософів, цитую «діяльність є тією безпосередньою основою, з якої починається творчість» (стр.31), психологи також пов'язують творчість тільки із творчою діяльністю.
2. На сторінці 56 подано уточнення поняття «педагогічна творчість вихователя ДНЗ». Чомусь у другий частині визначення йдеться, цитую: «про індивідуальну характеристику здатності студента до

організації творчої діяльності дітей дошкільного віку». Студент – це ще не вихователь, будемо вважати цей огріх за технічний недогляд.

3. Впродовж попереднього зауваження на с.77 дисертації та с.9,12 автореферату у визначенні феномена «готовність майбутніх вихователів до педагогічної творчості» десь загубилися самі вихователі і діти, з якими передбачається організація творчої діяльності.
4. На мою думку, у номінації феномена «організаційно-педагогічні умови» в педагогічних дослідженнях є недоцільним вживання терміна «організація», бо всі організаційні моменти вирішуються дослідником на пропедевтичному етапі, достатньо обмежитись одним терміном «педагогічні умова». Натомість, це моя особиста думка, її можна сприймати як побажання.
5. Наступне зауваження стосується моделі, яка в цілому досить повно і об'ємно презентує цілісну схему дослідження. Моє зауваження стосується креативно – розвивального етапу, мету якого визначено як формування творчої компетенції студентів і їхньої рефлексії, тоді як ні в завданнях, ні в показниках критеріїв не було визначено формування творчої компетенції. Спостерігається розбіжність у визначенні мети означеного етапу в моделі і тексті дисертації (див. с.282), а також некоректне вживання термінів «компетенція», «компетентність».
6. Подекуди трапляються стилістичні, синтаксичні, орфографічні огріхи, такі як «творча діяльність інших галузей» (с.10), вживання терміна «наступний» замість «такий» тощо.

Зазначені зауваження носять здебільшого характер побажань і не знижують досить високу оцінку виконаної дисертації.

Вважаємо, що дисертаційне дослідження «Теоретико-методичні засади професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до педагогічної творчості» містить нові науково-обґрунтовані

як теоретичні, так й експериментальні результати щодо готовності майбутніх вихователів до педагогічної творчості, які збагатять теорію і методику професійної підготовки майбутніх фахівців ДНЗ; його результати і методичний супровід безпосередньо буде затребуваний практикою.

Робота є самостійним завершеним дослідженням докторського рівня, яке відповідає вимогам §12 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєнню вченого звання старшого наукового співробітника затвердженого Постановою Кабінетів Міністрів України від 7.03.2007р.», що ставляться до докторських дисертацій, а її автор С.М. Гаврилюк заслуговує присудження їй наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор
дійсний член НАПН України

 А.М. Богуш

